

TR90 Bölgesi'nde Organik Tahıl Üretimi

Mustafa YILDIRIM^{1*}

¹Gümüşhane Üniversitesi, Organik Tarım Uygulama ve Araştırma Merkezi, Gümüşhane

*Sorumlu Yazar:

E-posta: myildirimkm@gmail.com

Geliş Tarihi: 05 Mayıs 2012

Kabul Tarihi: 06 Temmuz 2012

Özet

Her geçen gün insan sağlığı açısından organik gıdalara olan talep artmaktadır. 2009 yılı verilerine göre organik tarım alanı 120 ülkede 37.2 milyon hektara ulaşmıştır. Ülkemiz, genç insan gücünün yanında, iklim ve toprak karakterlerinin çeşitliliği, 10.000'den fazla türde son derece zengin biyolojik çeşitliliği ve asırlardır süregelen tarımsal bilgi birikimine rağmen organik tarım dünyasında oldukça geride ve küçük bir üretici konumundadır. Ülkemizde geçiş sürecinde 216 üründe 510.033 ha alanda organik üretim yapılmaktadır. Düzey 2 İstatistik Bölge Birimleri, "Düzey 3" kapsamındaki komşu illerin gruplandırılması sonucu tanımlanmış olup, 26 adettir. Doğu Karadeniz Bölgesi TR90 kodu ile bu bölgelerden biridir. Doğu Karadeniz Bölgesi Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin ve Gümüşhane illerinden oluşmaktadır. Bölgedeki 2.289 adet çiftçi, 72 üründe 6.118 ha alanda organik üretim yapmaktadır. Türkiye'de üretilen organik tarla bitkilerinin %11.3'ü ve organik tahıl üretiminin %17'si Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunmaktadır. Türkiye'de organik tritikalenin %48'i Doğu Karadeniz Bölgesi'nde üretilmektedir. Bölgedeki organik tahılların %97.6'sı hayvan yemi amacı ile üretilmektedir. Bölgede en fazla organik üretim miktarına sahip tahıllar mısır (%94.3), arpa (%2.8), buğday (%2.1), Çeltik (%0.3) ve Yulaf (%0.3) şeklinde sıralanmaktadır. Bölge illeri arasında organik tahıl üretiminin yaklaşık %95'i Gümüşhane ve %5'i Artvin illerinde üretilmektedir. Bölgedeki toplam tahıl üretiminin %5'inin organik olarak yetiştirildiği düşünüldürse, organik üretim potansiyelinin artırılmasının mümkün olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tahıllar, organik, üretim, TR90 Bölgesi

GİRİŞ

Günümüz insanı, artan insan nüfusunu beslemek için mevcut sabit alanlarda ürün artışı yollarının aranması haklılığını desteklemekle beraber, sağlıklı bir nesil yetiştirememek endişesini taşımaktadır. Bu sebepten dolayı, her geçen gün insan sağlığı açısından organik gıdalara olan talep yükselmiştir. 2009 yılı verilerine göre organik tarım alanı 120 ülkede 37.2 milyon hektara ulaşmış ve bu trend her geçen gün artmaktadır [1]. Ülkemiz, genç insan gücünün yanında, iklim ve toprak karakterlerinin çeşitliliği [2, 3], 10.000'den fazla türde son derece zengin biyolojik çeşitliliği ve asırlardır süregelen tarımsal bilgi birikimine rağmen organik tarım dünyasında oldukça geride ve küçük bir üretici konumundadır. Ülkemizde halen geçiş sürecinde 216 üründe 510.033 ha alanda organik üretim yapılmaktadır [4].

Türkiye'nin genel konumu, coğrafik koşulları, kirlenmemiş tarım alanları, bitkisel ürün çeşitliliği, bölge koşullarına çok iyi adapte olmuş yerli kültür bitki türleri ve yeterli genç iş gücüne sahip olması bakımından organik tarım için önemli potansiyele sahiptir. Sahip olunan bu önemli potansiyele rağmen, Türkiye'de organik bitkisel üretimde arzulanan düzeyde bir gelişme henüz gerçekleşmiş değildir. Türkiye'de organik tarımda hem alan hem de üretim bazı bir gelişimin sağlanması için uygun havzaların belirlenip üretimin bu bölgelerde yoğunlaşması gerekmektedir.

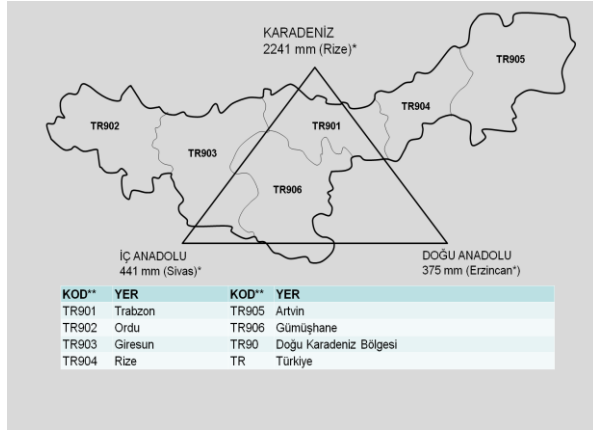
Tahıllar, hem insanlar için güvenli bitkisel gıda hem de hayvansal yem ihtiyacı açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Dünya konvansiyonel tahıl üretimi 2010 yılında 2.279,5 milyon ton gerçekleşmiştir [5]. Ülkemiz ise, toplam tahıl üretimi 32,7 milyon ton ile dünya tahıl üretiminin %1,4'ünü oluşturmaktadır [6]. Ülkemizde üretilen toplam tahıl miktarının %0.1'ini (42.876 ton) organik üretim oluşturmaktadır [4].

MATERYAL VE YÖNTEM

28/08/2002 tarih ve 2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile "Bölgesel istatistiklerin toplanması, geliştirilmesi, bölgelerin sosyo-ekonomik analizlerinin yapılması, bölgesel politikaların çerçevesinin belirlenmesi ve Avrupa Birliği Bölgesel İstatistik Sistemine uygun karşılaştırılabilir istatistik veri tabanı oluşturulması amacıyla ülke genelinde İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırması" tanımlanmıştır. Düzey 3 kapsamındaki İstatistik Bölge Birimleri 81 adet olup il düzeyindedir. Düzey 2 İstatistik Bölge Birimleri, "Düzey 3" kapsamındaki komşu illerin gruplandırılması sonucu tanımlanmış olup, 26 adettir. Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı ise "TR90" kodu ile 29.07.2009 tarih ve 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'a dayanarak Trabzon'da kurulmuş (Şekil 1) ve Trabzon (TR901), Ordu (TR902), Giresun (TR903), Rize

(TR904), Artvin (TR905) ve Gümüşhane (TR906) illerinden oluşmuştur [7, 8].

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde (TR90) 2.289 adet çiftçi, 72 üründen 6.118 ha alanda organik üretim yapılmaktadır. Türkiye'de üretilen organik tarla bitkilerinin %11,3'ü ve organik tahıl üretiminin %17'si Doğu Karadeniz Bölgesi'nde üretilmektedir. Türkiye'de üretilen toplam organik tritikalenin %48'i Doğu Karadeniz Bölgesi'nde üretilmektedir. Bölge'de üretilen organik tahılların %97,6'sı yem bitkisi amacı üretilmektedir[4].

Şekil 1. TR90 Doğu Karadeniz Bölgesi'ni Oluşturan İller ve Bölgesel İl Kodları

ÇalışmadaFAO ve TR90 Bölgesi'ni tarımsal alanda tanımlayan; Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, TR90 Doğu Karadeniz Bölge Planı (DOKA), Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü (Zirai Meteoroloji) ve TÜİK verileri kullanılmış ve TR90 Bölgesi'nde durum analizi yapılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

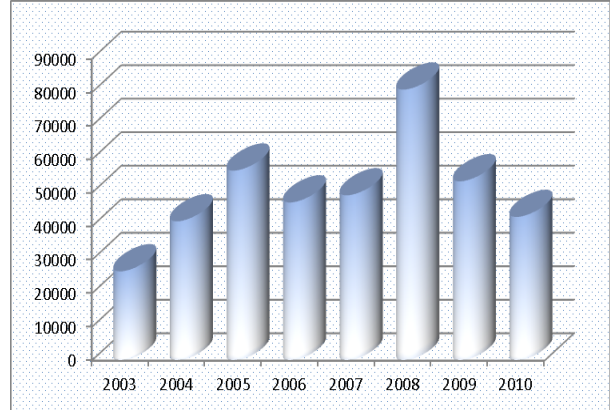
Türkiye'de 2003-2010 yılları arasında üretilen toplam organik tahıl üretim miktarlarına ait veriler Şekil-2'de verilmiştir [4]. İlgili yıllar arasında organik tahıl üretimi açısından bir istikrar sağlanamamıştır.

Türkiye toplam organik tahıl üretimi 2010 döneminde 42.876 ton olarak gerçekleşmiştir (Şekil 2). TR90 Bölgesi toplam organik tahıl üretimi 2010 döneminde 7.342 ton olarak gerçekleşmiştir (Şekil 3). Bu değer, ülkenin konvansiyonel olarak toplam tahıl üretiminin %0,1'ini oluşturmaktadır [4, 7]. 2010 yılında üretilen organik tahıl miktarı 2008 yılına göre Türkiye toplam organik tahıl üretiminde %50 düzeyinde düşüş gösterirken, TR90 Bölgesi'nde daha az bir düşüş trendi göstermiştir [4].

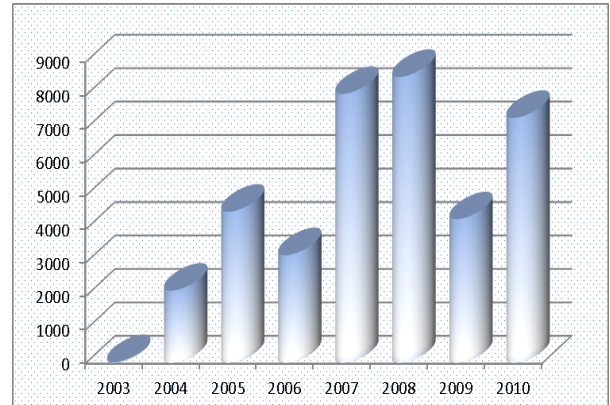
TR90 Bölgesi'nde 2007 ve 2008 yıllarında artış gösteren organik tahıl üretimi (sırası ile 8.056 ve 8.567 ton) 2009 yılında yarıya düşmüştür [4]. 2010 yılında ise TR90 Bölgesi'nde tahıl üretimi tekrar yükselişe geçmiştir.

TR90 Bölgesi, 2003 yılında organik tahıl üretimi yapmazken, 2010 yılına gelindiğinde Türkiye toplam organik tahıl üretiminin %17'sine ulaşmıştır (Şekil 4). Bölge, 2009 yılında %8'lik bir üretimazalması göstermesine rağmen, 2010 yılında tekrar bir artış trendi göstermiştir.

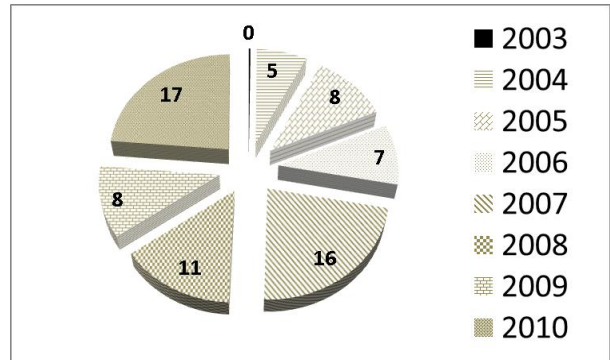
Şekil-5'te görüldüğü gibi TR90 Bölgesi, 2010 yılında Türkiye'de üretilen toplam organik tritikalenin %48, organik mısırın %47'si ve organik çeltik üretiminin ise %14'ünü karşılamıştır [4, 7]. Bölge'de üretilen tahıllardan çeltik ve buğday hariç diğer tüm tahıllar yem bitkisi amacı ile üretilmiştir [9].

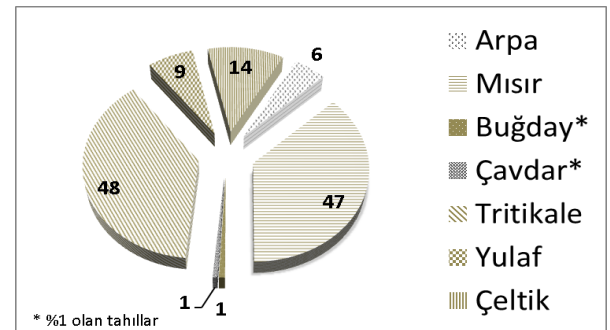
Şekil 2. Türkiye'de 2003-2010 Yılları Arasında Toplam Organik Tahıl Üretim Miktarları (ton)

Şekil 3. Doğu Karadeniz Bölgesinde (TR90) 2003-2010 Yılları Arasında Organik Tahıl Üretim Miktarları (ton)

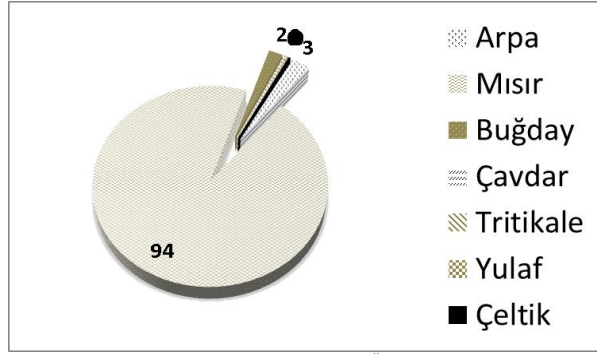

Şekil 4. TR90 Bölgesinde 2003-2010 Yılları Arasında Üretimi Yapılan Organik Tahıl Miktarlarının Türkiye Toplam Organik Tahıl Üretimine Oranı (%)

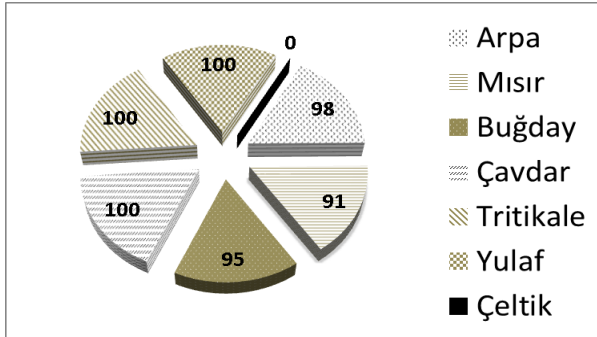
Şekil 5. TR90 Bölgesi'nde 2010 Yılında Üretimi Yapılan Bazı Tahıl Üretim Miktarlarının Türkiye Organik Tahıl Üretimine Oranı (%)

TR90 Bölgesi'nde 2010 yılında organik yetiştiriciliği yapılan bazı tahıl türlerinin toplam organik üretim içindeki payları Şekil-6'da verilmiştir. Bölge'de en fazla organik üretim miktarına sahip tahıllar mısır (%94.3), arpa (%2.8), buğday (%2.1), Çeltik (%0.3) ve Yulaf (%0.3) şeklinde sıralanmıştır [3]. Bölge illeri arasında organik tahıl üretiminin yaklaşık %95'i Gümüşhane ve %5'i Artvin illerinde üretilmiştir. Bölge'de üretimi yapılan organik tahılların %97.6'sı hayvan yemi olarak tüketilmiştir [4].

Şekil 6. TR90 Bölgesi'nde 2010 Yılında Üretimi Yapılan Bazı Tahıl Ürünlerinin Oransal Üretim Miktarları (%)

Gümüşhane (TR906) Bölgesi'nde 2010 yılında üretimi yapılan bazı tahıl üretim miktarlarının TR90 Bölgesi toplam organik tahıl üretimine oranı Şekil-7'de verilmiştir [4]. TR90 Bölgesi illeri içinde üretimi yapılan tahıllardan çavdar, tritikale ve yulafın tamamı (%100) ve mısır, çavdar ve buğdayın büyük kısmının (sırası ile %98, %95 ve %91) üretimi Gümüşhane ilinde gerçekleşmiştir.

Şekil 7. Gümüşhane (TR906) Bölgesi'nde 2010 Yılında Üretimi Yapılan Bazı Tahıl Üretim Miktarlarının TR90 Toplam Organik Tahıl Üretimine Oranı (%)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye'de toplam tahıl üretiminin %0.1'i organik olarak üretilirken, TR90 Bölgesi'nde toplam tahıl üretiminin %5'inin organik olarak yetiştirilmesi bölge insanının organik tarıma önem verdiğini göstermektedir. Hayvansal üretim yapan çiftliklerinin yem ihtiyacını karşılamak amacıyla çiftçiler ile yaptıkları sözleşmeler stabil üretim açısından iyi bir örnek teşkil etmektedir. Özellikle, yıllar arasında gözlenen istikrarsız üretim miktarları sözleşmeli üreticilik ile aşılabilir görülmektedir. Özellikle, organik hayvansal üretimde yem bitkisi ihtiyacı ile başlayan organik bitkisel üretim her geçen gün büyümekte ve gelişmektedir. Küçük ve parçalı arazi yapısından dolayı Bölge insanının kalkınması ve gelir düzeylerinin artırılması açısından organik üretim

kaçınılmazdır. Bu amaçla, bölgesel desteğin organik üretim alanında artırılması önemli bir yer tutmaktadır. TR90 Bölgesi, ister hayvansal yem bitkisi amacıyla isterse insan beslenmesi amacıyla yönelik olsun organik tahıl üretiminde kayda değer bir potansiyele sahiptir.

KAYNAKLAR

- [1] Anonim, 2011a. FiBL/IFOAM Survey, based on data from governments, the private organic sector and certifiers.
- [2] Anonim, 2011b. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (Erişim: www.dsi.gov.tr).
- [3] Anonim, 2012a. Meteoroloji Genel Müdürlüğü (Erişim: www.mgm.gov.tr).
- [4] Anonim, 2010a. Genel organik tarımsal üretim verileri (Geçiş süreci dahil). Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (<http://www.tarim.gov.tr>).
- [5] Anonim, 2010b. Global Market Analysis, Food Outlook, p.12-13, FAO (<http://www.fao.org/>).
- [6] Anonim, 2012b. Bitkisel Üretim Verileri. Türkiye İstatistik Kurumu (<http://www.tuik.gov.tr>).
- [7] Anonim, 2007. TR9 Doğu Karadeniz Bölgesi Tarım Master Planı. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara.
- [8] Anonim, 2010c. TR90 Doğu Karadeniz Bölge Planı (Trabzon, Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize). Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı.
- [9] Anonim, 2011c. Ketkit Vadisi Organik Tarım Potansiyeli. Gümüşhane Üniversitesi ve Yerel Yönetimler Bölge Raporu.
- [11] S. Chatterji, The role of Ca(OH)₂ in the breakdown of Portland cement concrete due to alkali-silica reaction. *Cem. Concr. Res.*, 9 (1979), pp. 185-188.